

NĚKTERÉ OTÁZKY SOUVISEJÍCÍ S POSTOUPENÍM POHLEDÁVKY

16. 12. 2014 / Karel Eliáš

Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš, Ústav státu a práva AV ČR

I. Úvodem

Postoupení pohledávky (cessi) upravil občanský zákoník (o.z.) v souvislosti se změnou obligace v subjektech v § 1879 až 1887 v rámci Dílu 6 (Změny závazků) Hlavy I (Všeobecná ustanovení o závazcích) Části čtvrté (Relativní majetková práva). Uvedená ustanovení doprovází stručná důvodová zpráva odkazující na základ nových ustanovení v dosavadní zákonné úpravě, tj. v § 524 až 530 občanského zákoníku z r. 1964 (obč. z.) a lakonicky i na inspiraci v zahraničních zdrojích, které, vyjma návrhu pavijské skupiny, blíže nespécifikuje. Konkrétně pak důvodová zpráva zmiňuje zařazení zvláštního ustanovení o globálních cessích.

Úprava postoupení pohledávky je samozřejmě obecná a nijak se nedotýká zvláštních ustanovení vztahujících se k cessi a obsažených ve speciálních zákonech, až již byly přijaty před účinností o.z. (srov. § 3029 odst. 2. o.z.) nebo později. Jde např. o § 144a nebo § 346 zák. práce nebo o § 62 odst. 1 a 106c odst. 5 zák. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, § 12 odst. 8 zák. č. 29/2000 Sb., o poštovních službách nebo § 32 zák. č. 219/2000 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců.

Rozsahem příspěvku je podmíněno, že se věnuje především některým otázkám týkajícím se právní úpravy postoupení pohledávky, především samozřejmě těm, které autor považuje za zásadní.

II. Postoupení pohledávky

Základní rysy institutu o.z. nemění. Takovou ambici neměl a ani mít nemohl. K určitým dílčím posunům však došlo. Porovnáváme-li základní ustanovení o cessi ve staré a v nové úpravě (§ 524 odst. 1 obč.z., § 1879 o.z.), vidíme, že nový zákoník hned v prvním ustanovení označuje smluvní strany jako postupitele a postupníka a že také výslovně zdůrazňuje, že postoupit lze i část pohledávky.

Nová úprava rovněž převzala do § 1880 odst. 1 o.z. právní pravidlo § 524 odst. 2 obč.z., podle něhož postupník s postoupenou pohledávkou získává i její příslušenství a práva s ní spojená. Formulaci však upřesnil mj. výslovným zdůrazněním, že právy spojenými s postoupenou pohledávkou se míní také její zajištění. Podle starého zákoníku bylo ovšem možné totéž dovodit výkladem § 528 odst. 1 obč.z. ukládajícím postupiteli notifikovat cessi těm osobám, které splnění dluhu zajistily.

III. Jakou pohledávku lze a nelze postoupit

1. Pozitivní vymezení

Stejně jako dosud, vychází i nová úprava z pojetí, že předmětem postupu může být pohledávka, tj. právo na určité plnění (§ 1721 o.z.), přičemž musí jít o plnění majetkové povahy (§ 1722 o.z.). Přirozeně nemusí jít jen o plnění peněžité.^[1] Pohledávku máme pojmově spojenou s obligací. Nicméně nelze přehlédnout, že práva na majetková plnění nejsou spojena jen s obligacemi a že § 11 o.z. mj. příkazuje použít i na změnu jiných soukromých práv než závazkových přiměřeně ustanovení o závazkovém právu. Odtud se odvíjí argument, že cedovat lze i práva na majetková plnění, která mají základ mimo obligační právo, např. ve sféře věcných práv. S odkazem na tradiční přístupy lze bez pochybností dovodit, že lze cedovat výkon práva odpovídajícího věcnému břemenu (byť samostatnou služebnost nebo reálné břemeno postoupit nelze).^[2] Způsobilým předmětem plnění je tedy právo na plnění, pokud již vzniklo a trvá (ať dospělé nebo ještě nedospělé, ať sporné nebo nesporné, ať podmíněné nebo nepodmíněné) nebo pokud má vzniknout teprve v budoucnosti.

Judikatura však správně dovodila, že ani neexistence pohledávky v době uzavření smlouvy o jejím postoupení nemá za následek neplatnost postupní smlouvy, nýbrž zakládá odpovědnost postupitele vůči postupníkovi.^[3] Nový občanský zákoník nemá, rozdílně od starého, v úpravě cesse ustanovení obdobné § 527 písm. a) obč. z., o něž Nejvyšší soud opřel argumentaci v citovaném rozhodnutí, obsahuje však obecné ustanovení § 1760 o.z., podle něhož nevyvolává neplatnost smlouvy skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s plněním, k němuž se zavázala. Vzhledem k tomu jsou závěry citovaného rozhodnutí použitelné i nadále, a to dokonce v širší míře než dosud. To z toho důvodu, že § 527 obč. z. spojoval uvedený následek jen s postoupením pohledávky za úplatu, zatímco nová úprava podobnou limitaci postrádá. Jde o výraz celkového přístupu občanského zákoníku ke smlouvám a jeho příkazům, že smlouvy mají být splněny (§ 3 odst. 2 písm.d) o.z.] a že smlouva strany zavazuje (§ 1759 o.z.).

Nový zákoník, jak již bylo uvedeno, výslovně zdůrazňuje, že postoupit lze celou pohledávku, ale také její část. Je-li pohledávka věci v právním smyslu, brání toto výslovné určení spekulacím ohledně možnosti postoupit (tj. převést) její část. Řešení odpovídá konceptu, že pohledávka je věc zásadně dělitelná, byť si lze představit i některé výjimky (např. u pohledávek na nepeněžitě plnění ze smluv o dílo). Samozřejmě nelze postoupit ani části dělitelné pohledávky tak, aby výsledek vedl ke změně k tíži dlužníka (dluží-li dlužník věřiteli 100 Kč, nelze pohledávku rozdělit na dvacet částí po 5 Kč a každou část postoupit jinému postupníkovi).

Pohledávka může být spojena i dluhem několika solidárně zavázaných dlužníků. Pak racionalita obchodu velí, aby pohledávka byla postoupena za všemi těmito dlužníky. Pokud ale bude postoupena jen za některým ze solidárních dlužníků, pak se postupník stane věřitelem jeho tohoto dlužníka a ostatní spoludlužníci budou vázáni vůči postoupiteli.[4]

Ustanovení § 1889 o.z. poukazuje na možnost globálních cessí ustanovením o přípustnosti postoupení souboru pohledávek.

Výslovná ustanovení o možnosti převést část pohledávky a o možnosti globálních cessí respektují jak teoretický přístup k problému, tak také závěry, k nimž se dopracovala judikatura.[5] Některými z uvedených změn bylo ostatně vyhověno především požadavkům obchodní praxe na názornější odhalení toho, co v zákoně již dříve bylo obsaženo. Typickým příkladem je výslovné ustanovení o možnosti postoupit soubor pohledávek, kdy byznys požadoval konkrétnější vodítko než dosavadní pouhý výklad zákona. Vzhledem k dosavadním judikatorním závěrům se některé doplňky tohoto druhu mohou zdát nadbytečné, ale podíváme-li se na věc z jiné strany, lze poukázat, že nový kodex do sebe vstřebává pozitivní závěry judikatury. Tak tomu ostatně bylo i v minulosti. Tak např. § 1889 o.z. zdůrazňuje možnost postupu i budoucích pohledávek a navazuje na ustálenou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu.[6]

2. Negativní vymezení

Dosavadní úprava (§ 525 obč. z.) vylučovala z možnosti cedovat (1) pohledávky vázané co do své existence na život věřitele, (2) pohledávky, jejichž obsah by se změnou věřitele změnil, (3) naturální pohledávky a (4) pohledávky, ohledně nichž to ujednání dlužníka a věřitele zakazuje. Nový zákoník s výjimkou zákazu cesse pohledávek nepostižitelných výkonem rozhodnutí toto pojetí převzal do § 1881 a systematicky i formulačně upřesnil.

Nová úprava uvádí na prvním místě (§ 1881 odst. 1 o.z.) zákaz postoupení pohledávky opřený o ujednání stran. Odkazy na ujednání uvádí občanský zákoník v různých souvislostech pravidelně na prvním místě; to ladí s jeho celkovým důrazem na zásadu autonomie vůle a na zásadní dispozitivnost zákonných ustanovení.

Formulační upřesnění v § 1881 odst. 2 o.z. se týkají dvou aspektů. Nový zákoník, rozdílně od § 525 odst. 1 obč. z., vylučuje v případě pohledávek spjatých s osobou věřitele jejich postup s tím, že již neuvádí, že se tak má stát nejpozději postupitelovou smrtí, neboť to by při doslovném výkladu vylučovalo cessi pohledávek zanikajících i dříve. Pokud jde o vyloučení postoupení pohledávek, jejichž obsah by se změnou věřitele změnil, bylo doplněno, že jde o změnu k tíži dlužníka, neboť jde o opatření k dlužníkově ochraně.

Naturální pohledávky nadále z postoupení vyloučeny nejsou.[7] Nový zákoník se v tom směru odklonil od německého vzoru[8] a přijal řešení odpovídající jak klasice římského práva a zdejší historické úpravě,[9] tak většině úprav zahraničních.[10]

3. Následky překročení zákazu

Protože nový kodex nemá ustanovení obdobné § 39 obč. z., nelze jednoduše dovodit absolutní neplatnost postupní smlouvy, jíž cedent převádí cessionáři pohledávku, ohledně níž to zákon zakazuje. Otázku platnosti nebo neplatnosti právního jednání je nutně řešit s využitím § 580 odst. 1, § 586 a první věty § 588 o.z. Z jejich obsahu a zejména z § 586 o.z. vyplývá, že pravidelným následkem porušení zákazu postupitelnosti pohledávky bude relativní neplatnost, jíž se může dovolat i postoupený dlužník (pokud se ovšem námitky neplatnosti nevzdá). Nadále jsou tedy nepoužitelné závěry literatury[11] a judikatury[12] dovozující na podkladě dosavadního občanského zákoníku absolutní neplatnost smluv o převodu pohledávky proti zákazu v občanském zákoníku.

Úvaha o absolutní neplatnosti postupní smlouvy se může týkat jen limitních případů zjevného rozporu s dobrými mravy nebo takového porušení zákona, jež se ocitne ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem. Lze předpokládat, že takových mnoho nenalezneme a uvažování o nich by hraničilo s akademickou spekulací. Napadne-li nás případ postupu pohledávky na výživné dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, jeho zákonným zástupcem, pak tyto případy řeší zákoník speciálně jiným způsobem. Není pochyb (§ 892 odst. 1 o.z.), že k uzavření takové smlouvy potřebuje zákonný zástupce souhlas soudu a není pochyb, že soud k takovému právnímu jednání souhlas udělit nesmí. Pokud zákonný zástupce dítěte právně jedná bez soudního souhlasu, ač jej potřeboval, jedná se o zdánlivý projev vůle bez právních účinků (§ 898 odst. 3 o.z.). Rovněž zákoník práce prohlásil za zdánlivé smlouvy o postoupení práva na mzdu, plat, odměnu z dohody o provedení práce (§ 144a zák. práce) a některých dalších pohledávek vzniklých ze základního pracovněprávního poměru (§ 346d odst. 4 a 346e zák. práce).

IV. Postoupení

1. K postoupení se nevyžaduje souhlas dlužníka

Samo postoupení pohledávky se děje smlouvou uzavřenou mezi postupitelem (cedentem) a postupníkem (cesionářem). Zákoník, obdobně jako většina standardních úprav, zdůrazňuje, že souhlasu dlužníka není k cessi zapotřebí. Právní pravidlo je ovšem dispozitivní; dlužník si může v ujednání s věřitelem souhlas s případným postupem pohledávky vyhradit.

2. Specifikace postoupené pohledávky

Na samotný obsah postupní smlouvy klade nová úprava stejné požadavky, jak tomu bylo dosud. I nadále tedy platí závěry, že je věcí ujednání postupitele a postupníka, jak si postupovanou pohledávku vymezí a je na nich „jaká identifikační kritéria pro vymezení postupovaných pohledávek zvolí,“ zároveň však „musí být převáděná pohledávka určena natolik nepochybně, aby bylo zjistitelné, jaká pohledávka je předmětem postoupení.“^[13] Pohledávka převáděná na postupníka musí být tudíž výslovně identifikována,^[14] tak aby ji nebylo možné zaměnit s jinou pohledávkou. Obecně se uznává jako ideální identifikovat postupovanou pohledávku předmětem plnění, osobou dlužníka a případně i právní skutečností, z níž pohledávka vznikla (právním důvodem plnění).^[15] Soudní praxe však správně dovozuje, že není nutné všechna tato kritéria naplnit vždy, že např. postačí odkaz na fakturu^[16] nebo na listinu mimo vlastní postupní smlouvu, z níž je pohledávka zjistitelná, např. na smlouvu, z níž pohledávka vznikla,^[17] apod. Pohledávku identifikuje především údaj o předmětu plnění a osobě dlužníka – soudní praxe např. zaujala správný názor, že k platnosti postupu pohledávky na peněžité plnění ve výši 82.926,50 Kč vůči konkrétnímu dlužníku je takové vymezení dostačující, neměl-li postupitel vůči dlužníku v době postoupení jiné peněžité pohledávky. Je-li v postupní smlouvě pohledávka – např. na zaplacení peněžité částky nebo dodání zboží v určitém množství – vymezena co do výše přesahující skutečnost, pak ani to nezpůsobí neplatnost smlouvy; dlužník bude ovšem povinen postupníkovi splnit, jen co představuje jeho skutečný dluh a ve zbytku bude na postupiteli, aby se vypořádal s postupníkem.^[18] Pokud však jedna právní skutečnost – typicky smlouva – zakládá více pohledávek, např. právo na několik splátek, úrok, úrok z prodlení a smluvní pokutu, vyžaduje se v případě, že postupitel zamýšlí cedovat jen některé z nich, vymezit, co se postupuje – zda jen dlužné splátky nebo které konkrétně, za jaké období, v jaké výši, zda právo na smluvní pokutu nebo na úrok z prodlení atp., protože jinak by smlouva byla pro neurčitost vadná.^[19]

Obdobná kritéria se uplatní také za situace, že je postupována část pohledávky. Městský soud v Praze např. dovodil, že „k platnosti smlouvy o postoupení části pohledávky je z pohledu požadavku určitosti právního úkonu nezbytné, aby část postupované pohledávky byla ve vztahu k pohledávce celkově vymezena dostatečně určitým a v budoucnu nezaměnitelným způsobem, tedy způsobem vylučujícím jakékoli pochybnosti o tom, která část pohledávky byla postoupena“.^[20]

Vadnost označení postupované pohledávky může vést i k tomu výsledku, že nebude možné ani interpretací smlouvy spolehlivě zjistit, co přesně je předmětem postoupení, a tudíž i k neurčitosti smlouvy jako celku. To mělo pro smlouvu a smluvní strany za dosavadní právní úpravy fatální následky, neboť neurčitost právního úkonu způsobila podle § 37 odst. 1 obč. z. absolutní neplatnost smlouvy, a to neplatnost nezhojitelnou,^[21] i v případě, že smluvním stranám bylo jasné, co je předmětem smluvního plnění.^[22] Nový zákoník vychází v § 553 o.z. z pojetí, že pokud nelze dospět k poznání, co osoba chtěla projevit, pak vůbec o právní jednání nejde, neboť nemůže vyvolat právní následky (§ 545 o.z.). Zároveň ale nová úprava – s pochopením pro různá nedopatření, k nimž při projevech vůle dochází, s poučením v § 31 odst. 2 z.m.o. (zák. č. 101/1963 Sb.) a se zjevnou nechutí k fixaci přepjatých možností zasahování veřejné moci do soukromé sféry – umožňuje stranám neurčitý projev vůle dodatečně vyjasnit. Dojde-li k tomu, funguje § 553 odst. 2 o.z. existencí právního jednání ex tunc.

3. Úplatnost nebo bezúplatnost postoupení

Postup pohledávky se děje obvykle za úplatu. Pravidelnou náležitostí smlouvy tedy bude ujednání o úplatnosti smlouvy a výši úplaty, ledaže je ovšem ze smlouvy patrný úmysl převést pohledávku bezúplatně. Starý obč. z. (§ 524) ani nový o.z. (§ 1879) takovou náležitost smlouvy v základních ustanoveních o cessi nestanoví; pouze v dalších ustanoveních stanovují důsledky pro případ, že k postoupení došlo za úplatu (§ 527 obč. z., § 1887 o.z.). V této souvislosti stojí za zmínku usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1092/2009 z 21. 7. 2010. V něm soud dovodil, že z žádného ustanovení obč. z. neplyne, že by obligatorní náležitostí smlouvy o postoupení pohledávky muselo být vždy ujednání, zda se jedná o smlouvu úplatnou či bezúplatnou s tím, že „absence údaje o úplatě postoupení pohledávky, tak vede nutně k závěru o bezúplatnosti jejího postoupení.“ Závěry mohou být překvapivé vzhledem k ustálené judikatuře k § 115 obch. z.,^[23] ze kterého sice rovněž nevyplývá, že by obligatorní náležitostí smlouvy o převodu obchodního podílu v s.r.o. muselo být ujednání, zda se převod děje bezúplatně, anebo za úplatu, ale judikatura přesto formulovala stanovisko, že absence takové klauzule ve smlouvě vyvolává její absolutní neplatnost pro neurčitost, a setrvala na něm. Tento přístup sleduje ochranu převodce, v tom smyslu, že se bez výslovného vyjádření jeho úmyslu převést vlastní majetkový statek bezúplatně brání, aby jej bezúplatně pozbyl. Naproti tomu přístup vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1092/2009 chrání více nabyvatele a především chrání smlouvu jako takovou. To může být a je i vzhledem k důrazu občanského

zákoníku na význam a zachování smlouvy sympatické. Podle mého názoru však základ pro právní posouzení obdobných situací nekotví ani tak v tom, zda základní nebo jiná ustanovení o některých ujednáních přímo nevyžadují jako obligatorní náležitost určitého právního jednání ujednat úplatnost nebo bezúplatnost. Takových případů najdeme v občanském zákoníku víc.[24] Pokud smlouva danou otázku neřeší, je, myslím, namístě vzít za základ pro právní posouzení § 556 o.z. o výkladu právních jednání. Zvláště z druhé věty § 556 odst. 1 o.z. vyplývá, že zásadně lze vyjít ze stanoviska Nejvyššího soudu v usnesení sp. zn. 28 Cdo 1092/2009 a uzavřít, že absence údaje o úplatě za postoupení pohledávky vede k závěru o jeho bezúplatnosti. Výjimečně je však myslitelné i jiné posouzení, pokud pro ně budou např. svědčit okolnosti uvedené v § 556 odst. 2 o.z.

Bude-li ze smlouvy vyplývat úplatnost cesse, ale nebude-li ujednána výše úplaty nebo způsob jejího určení, uplatní se právní pravidlo § 1792 o.z. stanovující pro takový případ výši úplaty a odkazem na dobu a místo uzavření smlouvy, přičemž se, typicky v mezipodnikatelském právním styku, přihlédne vzhledem k § 558 odst. 2 o.z. rovněž k obchodním zvyklostem. Jinak však patrně bude posouzena situace, kdy bude ve smlouvě ujednán postup pohledávky s výslovnou doložkou, že se tak stane za úplatu a že cena bude dohodnuta zvláště, pokud k dohodě o ceně následně nedojde. V tom směru budou podle mého názoru i nadále použitelné závěry usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1092/2009 z 21. 7. 2010.[25]

4. Forma smlouvy

Forma smlouvy zákonem nařízena není.[26] Nový zákoník nepřevzal pojetí § 524 odst. 1 o.z. o obligatorní písemné formě postupní smlouvy. Tento konstrukt se v našem právu objevil až v r. 1964 ještě občanský zákoník z r. 1950 (§ 262) a zákoník mezinárodního obchodu (§ 138) písemnou formu smlouvy nenařizovaly s odůvodněním, že písemná forma je nutná, protože „jde o významnou změnu existující pohledávky.“[27] Nový zákoník nepřevzal ani model některých zahraničních úprav, podle nichž musí mít písemnou formu smlouva o postoupení pohledávky v případě, že pohledávka samotná vznikla právním jednáním v písemné formě. Uplatní se tedy pravidlo o svobodné vůli stran zvolit si pro právní jednání libovolnou formu (§ 559 o.z.).[28] Trvá-li však třeba i jen jeden z kontrahujících na písemné formě smlouvy, musí být tato forma dodržena (§ 1758 o.z., věta druhá).[29] Měla-li být smlouva uzavřena v písemné formě a nedošlo-li k tomu, je neplatná (§ 582 o.z.). Objevil se sice názor opřený o teleologickou argumentaci, že v případech, kdy písemná forma právního jednání sleduje jen zlepšení důkazní situace, nevyvolává odchýlení se od požadavku formy neplatnost[30] uvedené mínění však nesdílím. První věta § 582 odst. 1 o. z. je formulována tak jednoznačně, že pravidlo o neplatnosti pro nedodržení formy, nepřipouští podle mého názoru relativizaci teleologickými úvahami. Považuji za správný výklad zákona, že i v případě, že strany chtěly smlouvu v písemné formě, ale formu nedodržely, je především namístě zásadní závěr o neplatnosti smlouvy pro nedostatek formy a strany jí vázány nejsou (§ 582, 1758 o.z.). Tento zásadní přístup lze prolomit důkazem skutečnosti, na něž příslušná zákonná ustanovení výslovně poukazují, totiž zhojením vady, a to buď formálně, tj. pořízením smlouvy v písemné formě, nebo fakticky, typicky plněním (§ 582 odst. 2 o.z.). Mohou jistě nastat mimořádné situace, kdy námitka neplatnosti smlouvy pro nedostatek formy vyzní zjevně účelově, tehdy však lze poukázat, že kodex obsahuje nástroje, jak se jim bránit (např. § 8 nebo 1729 o.z.).

V. Účinky postoupení

Právě proto, že smlouvu o postoupení pohledávky uzavírají cedent a cessionář, vznikají z takové smlouvy vzájemná subjektivní práva a povinnosti jen jim. Dlužníka a případně dalších osob – těch, které daly věřiteli jistotu, že dluh bude splněn, ať již zástavou, ručením nebo jinak – se uzavřením cessionářské smlouvy v jejich právní pozici nic nemění. Jakkoli to plyne z povahy věci, měl o tom všeobecný občanský zákoník výslovné ustanovení.[31] Náš nový občanský zákoník tuto kazuistiku nezvolil, ale obsahuje obecné pravidlo, že smlouva zavazuje jen strany a vůči jiným osobám působí pouze v případech stanovených v zákoně (§ 1759 o.z.).

Důsledkem cesse je však skutečnost, že cessionář vzhledem k postupované pohledávce nabývá též práva, jaká měl cedent. Proto jsou s postoupením pohledávky nutně spojena právní pravidla vztahující se k osobě dlužníka a k osobám poskytnuvším zajištění.

VI. Obsah závazku

Uzavřením smlouvy vzniká mezi stranami závazek (obligace) tvořený oprávněními a povinnostmi smluvních stran. Zákon spojuje povinnosti především s osobou postupitele. Postupník má v případě úplatného postoupení povinnost úplatu vyrovnat, nebyla-li smlouva uzavřena jako úplatná, pak má postupník jen povinnost strpět ty dlužníkovy námitky proti pohledávce, které dlužník měl v době postoupení, včetně námitky vzájemné pohledávky vůči postupiteli, a to i nesplatné, za podmínek § 1884 o.z.

1. Postupitelova informační povinnost

Uzavřením postupní smlouvy vzniká postupiteli především povinnost sdělit postupníkovi vše, co je k uplatnění pohledávky zapotřebí a předat mu doklady o pohledávce (§ 1880 odst. 2 o.z.). Splnění této povinnosti je důležité, neboť jen jejím naplněním lze zajistit, aby se nový věřitel ujal postoupené pohledávky ve stejné kvalitě jako věřitel dosavadní. V § 1880 odst. 2 jde vlastně

o zdůraznění dílčího aspektu zahrnutého již v postupitelově obecné smluvní povinnosti postupníkovi předmět plnění řádně předat; i z toho důvodu neměly občanské zákoníky platné u nás před r. 1992 analogické ustanovení. Ke zdůraznění této zvláštní cedentovy povinnosti výslovným ustanovením došlo v našem právu poprvé v druhé větě § 140 z.m.o. (zák. č. 101/1963 Sb.).^[32]

2. Povinnosti postupitele z vadného plnění

K určitým posunům došlo v úpravě následků postupitelova vadného plnění, pokud byla pohledávka postoupena za úplatu. Nová úprava v § 1885 odst. 3 o.z. obecně odkazuje na § 1914 a následující o.z., tj. že i pro případy cesse platí obecná ustanovení o řádném plnění, tudíž platí především povinnost cedenta převést předmět plnění bez vad (s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými). Že při nedostatečích převáděné pohledávky jde o zvláštní případ odpovědnosti za vady, se ostatně dovozovalo už v minulosti.^[33]

Ochrana nabyvatele pohledávky je poměrně striktní: postupitel nemůže předem omezit zákonný rozsah svých povinností (např. v obchodních podmínkách), to lze učinit jen projevem vůle postupníka, pro který se vyžaduje písemná forma (§ 1916 odst. 3 o.z.). Nestane-li se pohledávka s ujednaným obsahem majetkem postupníka, vyžaduje se, aby postupník vadu bez zbytečného odkladu vytkl. Stane-li se tak, může požadovat odstranění vady, slevu z úplaty za postup nebo odstoupit od smlouvy.

Diskusní ohlasy vyvolala obnova právního pravidla, že při úplatném převodu pohledávky postupitel ručí až do výše přijaté úplaty za dobytost pohledávky, vyjma případů, kdy se za úplatu převádí pohledávka budoucí, nejistá nebo nedobytná a postupník o takové vlastnosti pohledávky ví, nebo případů, kdy se pohledávka stala nedobytnou až po postupu v důsledku náhody nebo postupníkovou vlastního jednání nebo opomenutí. Nejde ani tak o to, že dispozitivní ustanovení § 1885 odst. 1 a 2 o.z. navazují na úpravu § 1397 až 1399 všeobecného zákoníku občanského a § 267 občanského zákoníku z r. 1950. Logika § 1885 o.z. je především v tom, že postupitel převádí pohledávku, o níž má informace, zatímco postupník, který za úplatu pohledávku nabývá a přeměňuje tak postupitelovu majetkovou hodnotu na hotové peníze, se vystavuje riziku informačního deficitu a odkázán je na to, v jaké kvalitě mu postupitel podá informace. Proto zákoník více chrání postupníka. Zároveň je třeba myslet na to, že zákoník nepodmiňuje postupníkovou vědomost o nejistotě nebo nedobytnosti pohledávky výslovným upozorněním postupitele. Zvláště při obchodech s pohledávkami mezi profesionály a to nejen při hromadném obchodování s pohledávkami (blokových obchodech) typu faktoringu nebo forfaitingu je namísto odkázat na § 5 o.z. Z jeho obsahu jasně vyplývá, že i ten, kdo kupuje pohledávku jako profesionál, má postupovat s odbornou péčí a pak mu různé okolnosti obchodu (např. výše úplaty v porovnání s nominále jistiny, splatnost pohledávek, osoba dlužníka aj.) mohou indikovat vlastnosti toho, co nabývá.

VII. Notifikace

Protože sama postupní smlouva zavazuje jen postupitele vůči postupníkovi a vice versa, ale dlužníka se netýká, je zpravidla zapotřebí promítnout její důsledky vůči jeho osobě a in eventum i vůči těm, kdo splnění dlužníkovu dluhu zajistili. To se může stát dvojím způsobem: buď cedent dlužníka vyrozumí, že pohledávku postoupil a komu, anebo cessionář dlužníkovi prokáže, že se nabytím pohledávky stal jeho novým věřitelem. Třetí možnost, známou z některých právních řádů, totiž že dlužníkovi vzniká povinnost plnit cessionáři rovněž v případě, že mu stali postup pohledávky a postupitel jinak známými,^[34] občanský zákoník v zájmu ochrany dlužníka a jeho právní jistoty záměrně neupravil.

Starý občanský zákoník formuloval notifikaci jako právní povinnost (§ 65 původní redakce), v § 526 odst. 1 po novele č. 509/1991 Sb. jako postupitelovu právní povinnost. Stanovoval sice, v jakém právním postavení je nenotifikovaný dlužník (tj. že se může zprostit dluhu plněním postupiteli), i to, že při postupitelově nečinnosti může postupník dlužníkovi cessi sám prokázat, to však nic neměnilo na skutečnosti, že zákonná povinnost k notifikaci doléhala na postupitele. Pokud tedy mezi smluvními stranami nedošlo k modifikaci této zákonné dispozice, postupitel neoznámením cesse dlužníkovi porušil svoji právní povinnost s následky zakládajícími povinnost k náhradě škody.^[35]

Nová úprava staví na myšlence, že vůči dlužníkovi postoupené pohledávky je změna v osobě věřitele účinná až notifikací, povinnost k notifikaci však neukládá ani cedentovi ani cessionáři. Stane-li se účinností postupní smlouvy cessionář věřitelem cedované pohledávky, nabývá k ní vlastnické právo a je v jeho zájmu, aby se svého vlastnictví ujal. To se může stát několika způsoby a ne vždy je k tomu nutná notifikace. V případě, kdy cedent vymáhá postoupenou pohledávku svým jménem na postupníkovu účet (§ 1886 odst. 1 o.z.) a kdy se má jednat o tichou cessi, k notifikaci nedochází.

1. Notifikace postupitelem

Notifikuje-li postoupení pohledávky cedent, klade se otázka, jak má dlužníka o postoupení pohledávky vyrozumět. Český občanský zákoník (ale ani historické úpravy ani zahraniční kodifikace) neobsahuje nic o obsahu vyrozumění. Postupitelovo oznámení dlužníkovi však musí být určité a srozumitelné: z oznámení musí být tedy zřejmé, jakou pohledávku dlužníkovi věřitel postoupil a komu ji postoupil. Jiná otázka se vztahuje k formě notifikace. O ní nestanovuje nový občanský zákoník v § 1882 odst. 1 o.z. ničeho.

Stejně tak o formě postupitelova oznámení, resp. vyrozumění mlčel i starý občanský zákoník v § 65, resp. po novele č. 509/1991 Sb. v § 526 obč.z. Z těchto ustanovení se dovozovalo, že dlužník může být vyrozuměn v jakékoli formě^[36] (byť se také poukázvalo na praktičnost a vhodnost písemné formy),^[37] bezformálnost se ostatně dovozovala i na podkladě dřívějších úprav.^[38] Handlar však již dříve^[39] poukázal na § 562 obč. z., z něhož plynula dlužníku povinnost plnit osobě odlišné od věřitele jen v případě, že tertius dlužníku předloží věřitelovo potvrzení, že je oprávněn plnění přijmout. S odkazem na § 1951 o.z., který se obsahově shoduje s § 562 obč. z., Handlar nyní dovozuje, že i pro notifikaci je písemná forma potřebná.^[40] Myslím, že tento argument není případný. Ust. § 1951 o.z. dopadá na případy, kdy dlužník plní věřiteli tak, že plnění pro věřitele odevzdá třetí osobě. Při postoupení pohledávky je situace právně odlišná: dlužník neskládá plnění do rukou cessionáře pro cedenta, ale plní cessionáři jako svému novému věřiteli. Jakkoli je písemná forma cedentovy notifikace dlužníkovi v mnoha případech vhodná, není namístě dovodit, že je nutná vždy. Paušalizovaný přístup k různým záležitostem soukromého života není namístě. Příhodnější je vzít v úvahu § 6 odst. 1 o.z. a jednotlivé situace poměřovat hlediskem poctivosti. Není pochyb, že oznámení musí být věrohodné a musí i co do formy dlužníkovi garantovat dostatečnou jistotu, že se plněním dluhu zprostí. Povaha poměru mezi věřitelem a dlužníkem zakládá postupiteli povinnost preventivně zajistit dlužníkovi takový právní komfort, aby při záměně věřitelů nebyl ohrožen a nevznikla mu újma (§ 2902 o.z.). V té souvislosti hrají významnou roli i zvyklosti a zavedená praxe stran (§ 545, 558 odst. 2 o.z.). V mezipodnikatelském obchodu s pohledávkami bude zpravidla obvyklé notifikovat písemně, v jiných případech však nebude namístě tvrdit, že nebylo náležitě notifikováno, pokud postupitel notifikuje dlužníka ústně před svědky, např. před společností přátel u stolu v hospodě. V každém případě, pokud notifikuje postupitel, se oznámení musí stát tak, aby mu dlužník musel věřit,^[41] a to je starost oznamujícího. I z toho lze dovodit, že žádá-li dlužník notifikaci v písemné formě, je na postupiteli, aby mu v tom vyhověl. Je totiž dlužníkovým subjektivním právem dozvědět se o cessi hodnověrně.^[42] Zda je postupitelovo oznámení hodnověrné, se v pochybnostech posoudí podle toho, jaký význam by mu při poctivém uplatňování práv a povinností (§ 6 odst. 1 o.z.) zpravidla přikládala osoba v postavení dlužníka (srov. § 556 odst. 2 in fine). Jinak řečeno, oznámení musí být provedeno tak, aby dlužník nebyl zatížen pochybnostmi (§ 4 odst. 2, posl. věta o.z.), komu má vlastně plnit.^[43]

2. Notifikace postupníkem

Pro postupníkovou notifikaci vyžaduje nová úprava (§ 1882 odst. 1 o.z.) stejně jako úprava dosavadní (§ 526 obč. z.) přísnější podmínky. Neoznámí-li dlužníku cessi postupitel, vyžaduje se, aby ji postupník dlužníku prokázal. Cessionář tedy musí dlužníku doložit, že se cesse udála a že dlužník má plnit právě jemu. Literárně se často doporučuje dokázat to dlužníku smlouvou o postoupení pohledávky,^[44] nepochybně však postačí předložit dlužníku postupitelovo jednostranné prohlášení nebo jeho potvrzení, že k cessi došlo.

3. Notifikace dalším osobám

Podle stejných pravidel se notifikuje i osobám, které cedentovi daly jistotu, že dluh bude splněn (zástavou, ručením nebo jinak). Teprve notifikací se postoupení pohledávky stane vůči těmto osobám účinným. V tom směru se novou úpravou nic nezměnilo; § 1883 o.z. se obsahově shoduje s § 528 odst. 1 obč. z.

VIII. Účinky notifikace

Dokud není dlužníku notifikováno, platí pro něho, že jeho věřitelem je stále postupitel. Teprve notifikací – ať již dlužníku oznámí postoupení pohledávky cedent nebo mu ji prokáže cessionář – pro dlužníka platí, že se jeho novým věřitelem stal postupník.

Není vyloučena situace, že věřitel tutéž pohledávku převede několika postupně uzavřenými smlouvami různým osobám. V tom případě nastávají vůči dlužníku účinky té cesse, která mu byla notifikována jako první (§ 1882 odst. 20.z.).

1. Před notifikací

Před notifikací se tedy dlužník může, ba musí, chovat vůči postupiteli jako vůči svému věřiteli, protože převod pohledávky vůči němu nepůsobí. Může tedy postupiteli splnit nebo se s ním jinak vyrovnat. Ust. § 1882 odst. 1 o.z. in fine výslovně formuluje, že se v takovém případě dlužník své povinnosti zprostí, pokud „splní postupiteli, nebo se s ním jinak vyrovná“. Ve shodě se zdejší tradicí^[45] přetrženou až formulací druhé věty § 526 odst. 1 obč. z. v novele č. 509/1991 Sb. a ve shodě s některými zahraničními úpravami^[46] bylo zvolena výslovná dikce vzhledem k zmatkům, které novelizované znění obč. z. v praxi vyvolalo, když se – zvláště v souvislosti s potížemi v bankovní sféře v druhé polovině 90. let – ze znění § 526 odst. 1 obč. z. dovozovalo, že nenotifikovaný dlužník může vůči cedentovi vyvolat zánik pohledávky jen splněním, a nikoli např. započtením, dokud pochybnosti v tom směru neodstranila judikatura.^[47]

Dokud tedy není notifikováno, dlužník může a má ve shodě s původní obligací plnit původnímu věřiteli, ale také se s ním jinak vyrovnat a vůbec s ním jednat jako se svým pravým věřitelem, protože jiného nemá. V praxi dochází v podobných případech nejčastěji k tomu, že dlužník vyvolá zánik svého dluhu jednostranně, tj. typicky započtením. Vyloučeny nejsou ani případy, kdy

věřitel poté, co pohledávku postoupí, ale ještě předtím, než se cesse stane účinnou vůči dlužníku, dlužníkovi povolí splátky, promine dluh, ujedná s ním novaci apod. Tím dojde ke kolizi právních jednání věřitele a dlužníka a postupitele a postupníka, která přirozeně nemohou vést ani k dlužníkově újmě ani k újmě postupníkově a bude na postupiteli, aby nesl negativní následky, které vyvolal. Před notifikací nemá dlužník s postupníkem nic společného, právní poměr mezi nimi není. Judikatura však dovodila, že pokud dlužník uzná svůj dluh z postupované pohledávky vůči postupníkovi ještě před notifikací (musel se tedy o postoupení pohledávky dozvědět ze skutečnosti z hlediska § 1882 odst. 1 o.z. irrelevantní), není uznání dluhu jen z tohoto důvodu neplatné.[48]

2. Po notifikaci

Je-li dlužník notifikován, má dlužník především možnost notifikaci přezkoumat. V praxi se ustálil správný přístup, že dlužníkovy námitky proti postoupení pohledávky jsou značně limitovány. Na tomto přístupu ani nová právní úprava nic nemění. Různé judikatorní tendence z minulosti usměrnilo R 61/2010.[49] Podle něho lze otázku, zda došlo k cessi a zda byla cesse platně ujednána, řešit mezi postupitelem a postupníkem, nikoli mezi postupníkem a dlužníkem. Dlužník má možnost namítnout neplatnost postoupení zásadně jen tehdy, pokud byla postoupena pohledávka, která postoupena být nemohla, protože to vylučuje ujednání věřitele s dlužníkem nebo protože to vylučuje zákon (včetně případu změny obsahu závazku k dlužníkově tíži).

Závěry citovaného rozhodnutí spojují tyto právní účinky s případem, kdy dlužník notifikuje postupitel. Je otázka, zda v případě, kdy dlužník prokazuje postoupení pohledávky postupník a kdy tak učiní předložením postupní smlouvy, může dlužník plnění postupníkovi odmítnout poukazem na její neplatnost. Tuto otázku otvírá rozhodnutí R 9/2005,[50] podle kterého se dlužník zproští své povinnosti plněním postupníkovi, který mu prokázal cessi smlouvou o postoupení pohledávky, byť neplatnou, „ledaže dlužník o důvodu neplatnosti věděl“. Otázku po vědomosti dlužníka soud v odůvodnění rozsudku spojil s úvahou, „zda z vlastního obsahu smlouvy nebo z okolností, jež provázely její předložení, mohl dlužník (...) zjistit, že postupitel (...) jednal při uzavření postupní smlouvy v duševní poruše, která jej činila k tomuto právnímu úkonu neschopným (srov. § 38 odst. 2. obč. z.). Jestliže takovou vědomost dlužník přičíst nelze, pak platí, že plnění, které dlužník poskytl žalované na základě předložené smlouvy o postoupení pohledávky za následek zánik dluhu (...)“ Lze mít za to, že z tohoto právního názoru bude soudní praxe vycházet i za účinnosti nového občanského zákoníku. Je nutné však zdůraznit, že ani v případě, kdy cessionář prokazuje dlužníkovi, že mu pohledávka byla postoupena, předložením písemného vyhotovení postupní smlouvy, nelze po dlužníku rozumně požadovat, aby smlouvu do detailu podrobně právnicky přezkoumával, zda je platná. Po dlužníku nelze žádat, aby hájil zájmy postupitele nebo postupníka. Co má dlužníka zajímat, je, zda ze smlouvy pro něho jasně plyne, že jeho věřitel převedl svou pohledávku za dlužníkem a jinému, a komu má tedy plnit.

Je-li dlužník postupu pohledávky oznámen nebo prokázán, dlužník ví, kdo je jeho novým věřitelem a má se vypořádat s ním. Dlužník je však chráněn tím, že se mu i po záměně věřitelů zachovávají všechny námitky, které proti pohledávce měl. To odpovídá pojetí, podle něhož postupník nabývá pohledávku v takovém stavu, v jakém ji měl postupitel („lze-li se tak vyjádřit, s veškerými svými chorobami“[51]). Avšak protože jmění postupitele i jmění postupníka představují dvě odlišné majetkové entity, nelze postupníkovy majetkové zájmy ohrozit tím, že by dlužník mohl kdykoli vyvolat zánik dluhu započtením protipohledávek, které mu vznikly proti postupiteli. Proto se sice dlužník ponechává možnost takového započtení, limitovaná však lhůtou bez zbytečného odkladu po notifikaci. V tom se nová úprava (§ 1884 odst. 1 o.z.) shoduje s úpravou dosavadní (§ 529 obč. z.)

Do § 1884 odst. 2 bylo zařazeno právní pravidlo druhé věty § 1396 všeobecného občanského zákoníku, které v rakouském a lichtenštejnském právu najdeme dosud. Uzná-li dlužník vůči poctivému cessionáři postoupenou pohledávku jako pravou, chrání se tím bezelstnost a dobrá víra postupníka, zároveň jde o výraz zásady, že každý je odpovědný za své jednání.[52]

IX. Závěr

Pragmatika hospodářského života si již v poklasickém římském právu císařské doby vynutila rozvolnění původního pojetí závazku jako osobního spojení dlužníka s věřitelem spjatého nejen ekonomickými zájmy, ale i vzájemnou znalostí a důvěrou, přičemž změna takového svazku není proti vůli věřitele nebo dlužníka myslitelná. Časem převládá fakt, že pohledávka představuje majetkovou hodnotu a jako taková může být předmětem obchodu. Proto se objevil právní konstrukt postoupení pohledávky a ujal se v civilním právu natrvalo jako institut praktický a neobyčejně životaschopný. Základními výhodami, které je s ním spojeny, je jednak skutečnost, že cessi nabývá cessionář pohledávku v tom stavu, v jakém ji cedent měl v okamžiku postupu, tj. včetně tzv. vedlejších práv, počítaje v to i zajištění, jednak skutečnost, že věřitel může s pohledávkou naložit, aniž k tomu potřebuje souhlas dlužníka. Na tomto konstruktu ani moderní právní úpravy nic nezměnily a také nový občanský zákoník toto pojetí respektuje.

Tento příspěvek byl přednesen v rámci XXII. konference Karlovarské právnícké dny. Publikován je se souhlasem autora i Karlovarských právníckých dnů.

XXIII. konference Karlovarské právnícké dny se koná 3. 6. - 4. 6. 2015 v hotelu Thermal Karlovy Vary.

1. Tak už Bogner, Karel in ČEŠKA, Zdeněk et al. Občanský zákoník. Komentář. Díl I. Praha: Panorama, 1987, s. 236, uvádí, že při úpravě postoupení pohledávky „občanský zákoník (...) nemá na mysli jen plnění peněžité“. Shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. Zn. 33 Cdo 2390/2000 z 30. 5. 2001.
2. ELIÁŠ, Karel. Předmět postupu (Příspěvek k výkladu § 524 občanského zákoníku). Právník, CXXXVI, 1997, s. 935. ELIÁŠ, Karel - PSUTKA, Jindřich. Věcná břemena. Praha: Linde Praha, 2012, s. 35 an.
3. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4155/2011 z 28.2.2013.
4. Rozsudek Nejvyššího soud sp. zn. 29 Odo 1162/2006 z 30.4.2008
5. Nejvyšší soud dospěl k závěrům, že nic nebrání postoupení části pohledávky (např. v rozhodnutích sp. zn. 32 Odo 469/2005 z 28. 8. 2006 nebo sp. zn. 29 Cdo 2766/2007 z 29. 4. 2010), že postoupit lze třeba i jen příslušenství pohledávky (srov. rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 2421/2009 z 18. 8. 2009) a že je možné postoupit jednou smlouvou i soubor pohledávek (např. rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 1302/2000 z 31. 7. 2000 nebo 32 Odo 1433/2006 z 20. 6. 2007).
6. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 293/2003 z 21. 5. 2003, sp. zn. 29 Odo 928/2004 z 19. 7. 2006, sp. zn. 32 Odo 1433/2006 z 20. 6. 2007 nebo sp. zn. 20 Cdo 2529/2007 z 30. 6. 2009. Poslední z citovaných rozhodnutí výslovně uvádí, že postoupit lze nejen budoucí pohledávky, ale i pohledávky podmíněné nebo sporné.
7. Judikatura (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 1852/2007 z 23. 7. 2009) dosud připouštěla jako platný i postup promlčené pohledávky, pokud se ta nezměnila v naturální a u soudu nevynutitelnou v důsledku dlužníkovy námítky promlčení.
8. Srov. § 400 BGB, kterým se inspirovaly kodifikační práce v předválečné době (§ 1234 vládního návrhu občanského zákoníku z r. 1936) a poté občanské zákoníky z 2. pol. minulého století (§ 263 zákoníku z r. 1950, § 64 odst. 1 zákoníku z r. 1964 v jeho původní redakci), stejně jako někdejší zákoník mezinárodního obchodu (§ 139 odst. 1 z.m.o.).
9. Srov. § 1393 všeobecného zákoníku občanského.
10. Poukázat lze, že i různé nadnárodní akademické projekty jsou dosti liberální (např. PECL čl. 11:301, 11:302; DC FR v čl. 111-5:108, 111-5:109).
11. Např. Eliáš, Karel in ELIÁŠ, Karel et al. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. Praha: Linde Praha, 2008, s. 1497; Handlar, Jiří in FIALA, Josef - KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 962; Škárová, Marta in ŠVESTKA, Jiří - SPÁČIL, Jiří - ŠKÁROVÁ, Marta - HULMÁK, Milan et al. Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1575.
12. Např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 7882/2005 ze dne 27. 2. 2006, v jehož právní větě se uvádí, že „smlouva o postoupení pohledávky uzavřená v rozporu s ustanovením § 525 odst. 2 obč. zák. je absolutně neplatná podle ustanovení § 39 obč. zák.“
13. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1242/2005 z 26. 3. 2008.
14. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 856/99 z 6. 3. 2000.
15. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1074/2003 z 26. 5. 2004.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 523/2005 z 22. 3. 2006.
17. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1433/2006 z 20. 6. 2007.
18. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4155/2011 z 28. 2. 2013.
19. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1242/2005 z 26. 3. 2008.
20. V rozsudku sp. zn. 50 Cm 241/2002-18 z 24.10.2005.
21. Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 910/98 z 27. 10. 1999 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 838/2006 z 19. 4. 2006 a čtená další rozhodnutí.
22. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Cdon 227/96 z 31.7. 1996.
23. 23 Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 120/94 z 15. 3. 1995, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 1 Odon 110/97 ze 7. 10. 1998, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 221/2005 z 5. 4.2006 nebo usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1899/2009 z 28. 4. 2010.
24. Např. § 1240 o právu stavby, § 1257 o služebnostech, § 1303 o reálných břemenech, § 2402 o úschově, § 2662 o účtu nebo § 2701 o důchodu aj.
25. „Smlouva o postoupení pohledávky, která neobsahuje údaj o výši ceny, ale pouze odkaz, že cena je dohodnuta zvlášť, je sjednána jako smlouva úplatná. Pokud však cena dohodnuta není, ujednání o úplatnosti této postupní smlouvy trpí neurčitostí. Jedná se přitom o neoddelitelnou náležitost smlouvy.“
26. Obdobně např. PECL v čl. 11:104. Formální požadavky na postupní smlouvu se v národních právních řádech ovšem dosti různí.
27. Důvodová zpráva k § 63 zák. č. 40/1964 Sb.; KRATOCHVÍL, Zdeněk et al. Nové občanské právo. Praha: Orbis, 1965, s. 130.
28. Ale v případě, že by si strany chtěly ujednat nižší než zákonný standard postupníkových práv v případě vadného plnění, vyžaduje zákoník pro postupníkův projev vůle písemnou formu (§ 1885 odst. 3 v souvislosti s posl. větou § 1916 odst. 3 o.z.). V takovém případě bude vhodné zvolit písemnou formu pro celou smlouvu.
29. Jde o obdobu právního pravidla § 272 odst. 1 obch. z. in fine, proti předloze obchodního zákoníku je však změkčeno formulací vyvratitelné domněnky. Pokud tedy jedna ze stran sice na počátku negociace prohlásila, že požaduje písemnou formu smlouvy, ale následným faktickým chováním dá najevo, že na požadavku netrvá (dojde k převzetí pohledávky, zaplacení její ceny, notifikaci dlužníka atp.), nelze platnost právního jednání popírat neexistencí písemné formy.
30. Melzer, Filip -Tégl, Petr in MELZER, Filip - TÉGL, Petr et al. Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek I. Praha: Leges, 2013,

- s. 57, pom. 214.
31. Srov. dodnes platný § 1395 rakouského ABGB.
 32. To byl v daném směru inspirativní zdroj pro novelu obč. z. provedenou zák. č. 509/1991 Sb. (srov. § 528 odst. 2 obč. z.). Obsah § 528 odst. 2 obč. z. byl recipován do § 1880 odst. 2 o.z. Ze systematického hlediska by však bylo vhodnější věnovat tomuto právnímu pravidlu samostatné ustanovení zákona.
 33. Např. Čížková, Věra in KNAPP, Viktor – LUBY, Štefan et al. Československé občanské právo. Svazek I. 2. vydání. Praha: Orbis, 1974, s. 536; ŠVESTKA, Jiří. Odpovědnost za vady podle československého socialistického práva. Praha: Karlova univerzita, 1976, s. 44.
 34. Např. § 1393 ABGB. Srov. však usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2213/2008 z 30. 3. 2010, na něž se poukazuje níže.
 35. Pokud tedy postupitel neoznámil dlužníkovi, že k postupu došlo, a postup prokazoval postupník, mohl se postupník po postupiteli domáhat náhrady nákladů s tím spojených.
 36. Např. Bogner, Karel in ČEŠKA, Zdeněk et al. Občanský zákoník. Komentář. Díl I. Praha: Panorama, 1987, s. 241; Škárová, Marta in ŠVESTKA, Jiří – SPÁČIL, Jiří – ŠKÁROVÁ, Marta – HULMÁK, Milan et al. Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1576.
 37. Eliáš, Karel in ELIÁŠ, Karel et al. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. Praha: Linde Praha, 2008, s. 1503.
 38. Sedláček, Jaromír in SEDLÁČEK, Jaromír – ROUČEK, František et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl šestý. Praha: Linhart, 1937, s. 167.
 39. Handlar, Jiří in FIALA, Josef – KINDL, Milan et al. Občanský zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 965.
 40. HANDLAR, Jiří. K postoupení pohledávky a k notifikaci postoupení podle nového občanského zákoníku. Dostupné na http://www.ipravnik.cz/cz/clanky_art_8897/k-postoupeni-pohledavky-a-notifikaci-postoupeni-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku.aspx [24. 4. 2014].
 41. Sedláček, Jaromír in SEDLÁČEK, Jaromír – ROUČEK, František et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: Linhart, 1937, s. 167.
 42. ELIÁŠ, Karel. Příspěvek k výkladu § 526 a § 529 občanského zákoníku aneb může-li nenotifikovaný dlužník započíst proti postoupené pohledávce svoji protipohledávku kompenzačním úkonem proti postupiteli. Právník, XXXIX, 2000, s. 1095.
 43. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 (do 118/2007 z 27. 11. 2007).
 44. Např. Škárová, Marta in ŠVESTKA, Jiří – SPÁČIL, Jiří – ŠKÁROVÁ, Marta – HULMÁK, Milan et al. Občanský zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1576.
 45. Srov. § 1395 všeobecného zákoníku občanského, § 265 občanského zákoníku z r. 1950, § 65 obč. z. před novelou provedenou zák. č. 509/1994 Sb.
 46. Kromě § 1395 ABGB srov. např. § 407 BGB, čl. VI:149 nizozemského občanského zákoníku nebo čl. 512 polského občanského zákoníku.
 47. Např. rozsudek sp. zn. 29 Odo 114/2003 z 23. 3. 2005.
 48. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2213/2008 z 30.3.2010.
 49. Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 31 Cdo 1328/2007 z 9.12.2009.
 50. Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. 29 Odo 606/2003 z 1.7.2004.
 51. Všeobecná část občanského zákoníka a právo obligační. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku. 2. vydání. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 249.
 52. Blíže k této problematice např. Domej, Tanja – Oberhammer, Paul in KLETEČKA, Andreas – SCHAUER, Martin et al. ABGB-ON. Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Wien: Manz, 2010, s. 3696 ano.

Autor: Karel Eliáš

Zatím žádné diskuzní příspěvky